

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי אשר וייס שליט"א

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

עשרה נסיונות נתנסח אברהם אבינו

הלכה

מתו אחיו מחמת מילח

פרשת לך לך תשפ"א

שנה כ"ג - קובץ ד' [תשמ"א]

יד"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

פרשת לך לך מתו אחיו מחמת מילה

"וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלקים" (כ"א ד').

"דתניא אמר רבי נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאת אשה אחת לפני, שמלה בנה ראשון ומת, שני ומת, שלישי הביאתו לפני. ראיתיו שהוא אדום, אמרתי לה המתניני לו עד שיבלע בו דמו. המתינה לו עד שנבלע בו דמו, ומלה אותו וחיה. והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי. שוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא, ובאת אשה אחת לפני, שמלה בנה ראשון ומת, שני ומת, שלישי הביאתו לפני. ראיתיו שהוא ירוק, הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית. אמרתי לה המתניני לו עד שיפול בו דמו. והמתינה לו, ומלה אותו וחיה, והיו קורין שמו נתן הבבלי על שמי" (שבת קל"ד ע"א).

"קטן שנמצא בשמיני שלו ירוק ביותר אין מלין אותו עד שיפול בו דם ויחזרו מראיו כמראה הקטנים הבריאים, וכן אם היה אדום ביותר כמי שצבעו אותו אין מלין אותו עד שיבלע בו דמו ויחזרו מראיו כשאר הקטנים מפני שיזה חולי הוא, וצריך להזהר בדברים אלו הרבה: אשה שמלה בנה ראשון ומת מחמת מילה שהכשילה את כחו, וכן מלה את השני ומת מחמת מילה בין מבעלה הראשון בין מבעלה השני הרי זה לא ימול את השלישי בזמנו, אלא ממתנין לו עד שיגדיל ויתחזק כחו, אין מלין אלא ולד שאין בו שום חולי, שסכנת נפשות דוחה את הכל, ואפשר למול לאחר זמן ואי אפשר להחזיר נפש אחת מישראל לעולם" (רמב"ם פ"א ממילה הי"ז - י"ח).

הנה משמע לכאורה מלשון הרמב"ם דרך משום דאפשר למול לאחר זמן נדחית מצות מילה מחשש פקוח נפש, אבל אילו מדובר היה בביטול מוחלט של מצות מילה היו מצווים למול אף תינוק שמתו אחיו מחמת מילה, וזה תמוה, דהלא פקו"נ דוחה כל

מתו אחיו מחמת מילה

המצוות שבתורה (יומא פ"ב ע"א), ומאי שנא מצות מילה מכל שאר המצוות, ועיין עוד בדברי רש"י (חולין מ"ז ע"ב ד"ה המתניני) דתינוק שמתו אחיו מחמת מילה ממתניין לו עד שיגדל משום דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש אלא ג' עבירות חמורות עי"ש. הרי דאף מה שדוחין מילה בזמנו מושתת על הא דפקו"נ דוחה כל מצוות התורה, וא"כ מה בין דחיית מילה בזמנה ובין דחיית מצות מילה כל הימים.

וראיתי שהאחרונים דנו בזה בכמה דרכים, ונדון בדבריהם כדרכה של תורה.

א

בביאורי האחרונים ומו"מ בדבריהם

א. בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' רמ"ה) כתב דלפי דרשת ר' שמעון בן מנסיא (ביומא פ"ה ע"ב) "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת, חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה", באמת נראה דאין לבטל שום מצוה מפני פקו"נ אלא כדי שישמור מצוה זו גופה ביתר שאת וביתר עוז, והוא שאמרו "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה" וא"כ ה"ה לגבי מצות מילה, אין המילה נדחית מפני פקו"נ אלא כדי לקיים מצוה זו עצמה ימים ארוכים, וכך יש לפרש את דברי הרמב"ם, דרק משום דאפשר למול לאחר זמן נדחית מילה מפני פקוח נפש. אלא שכתב החת"ס דבאמת קי"ל דלעולם פקו"נ דוחה את כל המצוות כדקי"ל כדרשא דשמואל (שם פ"ה ע"ב) מהא ד"וחי בהם" אמרה תורה ולא שימות בהם, וכ"ה ברמב"ם (פ"ב ה"א) מהלכות שבת, ושוב צ"ע בדברי הרמב"ם.

והאמת אגיד דלענ"ד אף לדברי ר' שמעון בן מנסיא שחידש סברא זו ד"חלל עליו שבת אחת" וכו', לא מסתבר כלל לומר דאין מחללין את השבת אלא בשביל שבת, ואין דוחין מילה אלא בשביל מילה, דהלא אף בשביל חיי שעה מחללין את השבת (יומא פ"ה ע"א) אף שלא ישמור שבתות הרבה, אלא נראה פשוט דלאו דוקא נקטו כדי שישמור שבתות הרבה אלא כדי שיעשה רצון קונו ויוכל למלאות יעודו בקיום מצוות התורה, ודלא כדברי החת"ס, [ועיין בהגהות הרש"ש יומא פ"ד ע"א שגם הוא כתב כדברי החת"ס עי"ש], ולכאורה ז"פ.

ב. בשו"ת בית יצחק (יו"ד סי' צ') כתב לישב את דברי הרמב"ם בדרך אחר, לפי דברי רש"י (ביומא פ"ה ע"ב ד"ה ומה מילה) שם למדו דפקו"נ דוחה כל התורה ממילה

מתו אחיו מחמת מילה

שאינה אלא באבר אחד ודוחה את השבת פקו"נ שהוא בכל גופו על אחת כמה וכמה, והוסיף שם רש"י:

"שהיא תיקון אחד מאבריו של אדם דוחה את השבת לפי שחייבין עליה כרת לאחר זמן".

וברבינו חננאל כתב:

"פירוש מצאנו שהמל תינוק מצילו מן המיתה מאליעזר בנו של משה רבינו שנאמר ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו לתינוק מפני שנתעצלה אמו ולא מלה אותו, וכיון שהרגישה מלה אותו וקראתו חתן דמים והצילו מן המיתה, וירף ממנו פירוש וירף חולי המות מאתו מן התינוק, אז אמרה חתן דמים אתה לי בדמי המילה".

הרי לן מדברי הראשונים אבות העולם שמצות מילה דינה כעין פקו"נ משום שעונשה כרת ומיתה, ולפי"ז דין המילה כדין פקו"נ דע"י המילה יש הצלה מכרת וממיתה ביד"ש, ומשו"כ נקט הרמב"ם דאין לדחות מילה לגמרי משום פקו"נ כיון דמילה עצמה יש בה פקו"נ, עי"ש.

וגם פירוש זה רחוק מאוד, דהלא זה פשוט דאם פקו"נ דוחה מילה כשם שפקו"נ דוחה כל התורה כולה, שוב אין כאן עונש כלל, אלא שהראשונים פירשו את סברת הגמ' ללמוד דפקו"נ דוחה כל התורה ממילה שדוחה שבת, דזה גופא הטעם שאמרה תורה דמילה דוחה שבת משום כרת שיש בה, ומזה נלמוד דה"ה דפקו"נ דוחה כל התורה. אך אין בזה משמעות כלל להלכה, דאין בין מצות מילה לכלל המצוות שבתורה, דאטו נימא דאין פקו"נ דוחה פסח משום שיש בה כרת, הלא אף מלאכות שבת יש בהן כרת ואעפ"כ נדחית שבת מפני פקו"נ.

ובאמת נראה עוד, דאף לדברי הראשונים הנ"ל אין כאן אלא תוספת טעם ותכלין במה שלמדו פקו"נ ממילה, ומה ענין זה אצל זה, אך בעיקר הילפותא אמרו בגמרא ק"ו "מה מילה שאינה אלא באחד מרמ"ח אבריו של אדם דוחה את השבת פקו"נ בכל גופו לא כ"ש", ומשום כל זאת נראה דאף דרך זו פלפול בעלמא היא ואינה עיקר בדברי הרמב"ם.

מתו אחיו מחמת מילה

ג. האבני נזר (ביו"ד סימן שכ"ו אות י"ב) כתב חידוש גדול בדברי הרמב"ם, ויסוד דבריו דכונת הרמב"ם לחולי שבו הסכנה הוא חשש רחוק, ובמקום סכנה רחוקה אמרינן שלוחי מצוה אינם נזוקין, ומותר לו למול עצמו, אך רק במי שמקיים מצוה בעצמו אמרינן שאינו נזוק, ולא במי שאחרים מקיימים מצוה בגופו, ולפיכך נקט הרמב"ם דממתניין לו עד שיגדיל ויתחזק כוחו, דכל זמן שהוא קטן ומצות מילה מוטלת על אביו, אין מצות האב מגינה על התינוק, ומשו"כ אין מלין אותו, אבל משהגדיל ומצותו עליו שוב שלוחי מצוה אין נזוקין, [והאבני נזר חידש דאף משיגדיל ויתחזק כחו עדיין יש בו ספק סכנה בדרך רחוקה], וחידש הרמב"ם במקרה כזה שאין בו סכנה גמורה, דאילו לא היתה הסכנה חולפת לעולם היינו מלין אותו בקטנותו כיון שבלא"ה ימול בגדלותו על אף הסכנה, אך מכיון שאפשר למולו לאחר זמן ללא סכנה אין מלין אותו כל זמן שיש בו חולי כלשהו, עי"ש.

ופירוש זה אינו מתיישב כלל בדברי הרמב"ם וכל כולו דברי נביאות, וכמה תהיות יש בזה: א. מהי"ת לפרש את דברי הרמב"ם באופן שיש סכנה רחוקה דאמרינן ביה שלוחי מצוה אין נזוקין, וגם עצם ההנחה דכשמתו אחיו מחמת מילה אף כשיגדיל ויתחזק עדיין סכנה רחוקה היא, אין לו יסוד. ב. עצם ההנחה דשלוחי מצוה אין נזוקין אמרינן רק במי שמל עצמו ולא באב המל את בנו לא מסתבר כלל, דאם המצוה מגינה ודאי שתגין על הבן אף דהמצוה מוטלת על האב, וז"פ לענ"ד. ג. מה סברא יש לומר דכיון שבלא"ה ימול כשיגדיל ימולוהו עכשיו בקטנותו, הלא כשיגדיל נסמוך על שלוחי מצוה שאין נזוקין אך בקטנותו לא אמרינן כן לשיטתו.

ומשום כ"ז גם פירושו של האבנ"ז אין נראה בדברי הרמב"ם.

ד. ובשם משמואל (פרשת אמור) כתב בשם אביו האבני נזר דבאמת בכל מילה יש סכנה וכפי שדרשו חז"ל (גיטין נ"ז ע"ב) כי עליך הורגנו כל היום על מצוות מילה, ואעפ"כ חיביה רחמנא, ולפיכך אין פקו"נ דוחה מילה אלא משום שאפשר למול לאחר זמן.

אך באמת נראה טפי דשאני סכנת המילה עצמה, דבהכי חיביה רחמנא וזה עצם המצוה, משא"כ בסכנה שאינה נגזרת מגופה של מצוה זו.

מתו אחיו מחמת מילה

ועוד דבאמת נראה פשוט, דעיקר המילה אין בה סכנה גמורה אלא על דרך רחוקה בלבד, ומ"מ יש במצוה זו מסירת נפש כיון דמ"מ יש בזה סכנה מסויימת, אך אין ללמוד מזה דמילה דוחה פקו"נ.

וכך נראה גם לגבי מה שהקשה בחידושי הרי"ם (על השו"ע יו"ד סי' רס"ב סעיף ב') איך מלין תינוק תוך שבעה מעל"ע מלידתו, כגון בנוולד סמוך לערב ומלין אותו ליום השמיני בבוקר דאין כאן שבעה ימים מעת לעת, והלא תינוק חולה מונים לו שבעה מעת לעת משחלצתו חמה, ומסתמא עצם הלידה הוי כחולי שיש בו סכנה.

ומלבד מה שלא ידעתי מנ"ל דעצם הלידה הוי כחולי, עוד נראה פשוט דאין בזה כל קושיא דבהכי חייביה רחמנא, וזה דין התורה דמילה ביום השמיני ולא בעינן מעל"ע, וע"כ צ"ל בחדא מתרי דרכים, או שאין בזה סכנה גמורה או דזכות המצוה מגנא ומצלא, אך אין לדמות סכנה טבעית שיש בעצם מצות מילה לפי הלכותיה לסכנה באופן מקרי.

ה. ואם בדרך הפלפול אזלינן, היה נראה לכאורה לפי"ד החת"ס (בשו"ת יו"ד סימן רמ"ה) דבדרך הטבע מילת הבן בן שמונת ימים סכנה היא, אלא שהקב"ה שומר ומציל תינוקות של בית ישראל, ומצות מילה מגינה עליהם למעלה מדרך הטבע, ולפי"ז יש לטעון דבמקום שאי אפשר למול שלא בסכנה, הותרה מצות מילה, אף דסכנה יש בה, דהלא זה טבעה ודרכה של מצות מילה דאגוני מגנא ואצולי מצלא ובהכי חייביה רחמנא, אלא דאם שייך למול שלא בסכנה לאחר זמן שוב אסור למול במקום סכנה.

אך גם דרך זה רחוקה מן הפשטות, שהרי כל דברי החת"ס בדרך דרוש נאמרו ואין להם שורש בהלכה, ואף אם נניח כדבריו, מסתבר דאין המילה מצלת אלא מן הסכנה הטבעית של עצם המילה, ולא מכל חולי ומחלה, וכל זה פשוט מאד.

ו. ומריש הוי אמינא, דאף שפקו"נ דוחה את כל המצוות, אין זה אלא כאשר מדובר בביטול מצוה מסוימת באופן זמני, אבל כדי שלא לבטל מצוה חיובית כל ימי חייו צריך להתאמץ אף במקום סכנה, ומצינו חילוק כע"ז לגבי מה שכתב הרמ"א (באו"ח סימן תרנ"ו) דאין האדם חייב לבזבז הון רב על המצוות, וכבר הקשה האבני נזר (אהע"ז סימן א') בשהה עשר שנים עם אשתו שלא ילדה דמצווה לגרשה ולשאת אחרת תחתיה כדי לקיים מצות פו"ר, דכי גרע אשת נעוריו מעישור נכסיו, ואם אינו חייב לבזבז כסף על

מתו אחיו מחמת מילה

מצות עשה כיצד נחייבהו לגרש אשת נעוריו, ותירץ דביטול מצות עשה באופן מוחלט כל ימי חייו חמור טפי וצריך לבזבז עליה כל הונו, עי"ש.

אך אף אם נקבל את דברי האבנ"ז (ודנתי בדבריו ובכל עיקר הלכה זו שבאהע"ז סימן קנ"ד ס"י מנחת אשר בראשית סימן נ"ט ועוד), פשוט דאין זה אלא לגבי הוצאת ממון, אבל לגבי פקו"נ פשוט דפקו"נ דוחה את כל המצוות באופן מוחלט בין אם יזכה לקיימן לאחר זמן ובין אם לא ד"וחי בהם" אמרה תורה ולא שימות בהם.

ז. ומשום כך פשוט בעיני, דבאמת אין כונת הרמב"ם לחדש בזה הלכה כלל, וכל כונתו להוסיף טעם ותבלין כמעין טעמא דקרא וטעמי המצוות כדרכו בקודש בכ"מ, וכל כונתו לסבר את האוזן בעצם ההלכה דפקו"נ דוחה את כל המצוות, משום דמצוות אפשר לקיים לאחר זמן, אך א"א להחזיר נפש אחת מישראל, אבל אף לשיטתו פשוט דאף אם לא יתאפשר למול לאח"ז כגון שמתו אחיו בגדלותם וכדו' אין מלין אותו.

ובאמת נלענ"ד דכך מוכח אף מתוך לשון הרמב"ם, שהרי כתב: "אין מלין אלא וליד שאין בו שום חולי דסכנת נפשות דוחה הכל, ואפשר למול לאחר זמן וא"א להחזיר נפש אחת מישראל לעולם". הרי שכתב "דסכנת נפשות דוחה הכל", ושוב כתב "ואפשר למול לאח"ז", ולא כתב משום שאפשר או מפני שאפשר, ונראה מזה דאין כאן נתינת טעם לעיקר הדין אלא תוספת טעם בעלמא.

אמנם ביו"ד (סימן רס"ג ס"א) העתיק המחבר את לשון הרמב"ם וכתב "וצריך לזהר מאוד באלו הדברים, שאין מלין וליד שיש בו חשש חולי דסכנת נפשות דוחה את הכל, שאפשר לו למול לאחר זמן ואי אפשר להחזיר נפש אחת מישראל לעולם". ולכאורה משמע מזה דאכן נתינת טעם יש כאן לעצם ההלכה.

אך יעויין שם בביאור הגר"א (סק"ב): "דגדולה מזו שלעולם נדחה מפני חשש סכנה כמ"ש בסעיף ב'". הרי לן דרבינו הגדול הגר"א הבין בפשטות דאין כונת הרמב"ם והשו"ע כלל לקבוע הלכה, דרק משום שאפשר למול לאח"ז נדחית מצות מילה, אלא פשוט דמצות מילה נדחית לעולם משום סכנה. הרי לן ראיה מדברי אדונינו הגר"א לדרכנו.

ח. אמנם אם באנו לדקדק בלשון הרמב"ם, וביותר בדברי השו"ע דאין דרכו בטעמי המצוות, באמת יש לטעון, דשני דינים יש כאן: א. תינוק שמתו אחיו מחמת מילה וכדו'

מתו אחיו מחמת מילה

כאשר נתחזק סכנה דמילה או כאשר בדרכי הרפואה נראה שיש סכנה במילתו, ודאי דפקו"נ דוחה מצות מילה לגמרי כמבואר לעיל. ב. כשיש חשש חולי בעלמא (כלשון השו"ע) או שום חולי (כלשון הרמב"ם) ואין רגלים לדבר דחולי זו מסכנת את התינוק במילתו, אעפ"כ אין מלין אותו וממתנינים לו עד שיבריא, ודחינן מילה בזמנה אף משום חששא רחוקה של סכנה כיון שאפשר למול לאחר זמן, ודו"ק בזה, כי אף דרך זו נכונה היא.

"כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו" (דברים ל"ג ט'). וברש"י שם כתב שהדברים נאמרו כלפי שבט לוי שמלו בניהם במדבר אף שסכנה היה (כמ"ש ביבמות ע"ב ע"א) דארבעים שנים שהיו ישראל במדבר לא מלו בניהם משום דלא נשב להם רוח צפונית, ולכאורה צ"ע איך מלו בניהם במקום סכנה ולמה שבחם הכתוב. ובכלי חמדה שם תירץ לפי"ד הרמב"ם הנ"ל, דכיון שהיו במדבר ארבעים שנה ועל פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, לא ידעו כלל אם יהיה אפשר למול לאחר זמן ומשום כך מסרו נפשם על מצוה זו.

אך לדברינו הנ"ל אין מקום לדבריו, ועוד דא"כ למה לא מלו כל ישראל את בניהם, ולכאורה צ"ל דאף ללא רוח צפונית אין כאן סכנה גמורה אלא סכנה רחוקה, ומותר לו לאדם להחמיר ולמסור נפשו בכה"ג, ואפשר עוד לפי מש"כ רבינו יונה (שערי העבודה אות נ"א) דצדיק גמור וחסיד מותר לו להחמיר במסי"נ על המצוות כמו ר' עקיבא שמסר נפשו על נטילת ידים (עירובין כ"א ע"ב) וכך גם שבט לוי משרתי ה', ודו"ק בכ"ז.

ב

המל במקום סכנה אם מקיים מצוה

והנה בסוגיית הגמ' ביבמות (ס"ד ע"ב) בעובדא בכנישתא דמעון דר' יוחנן התיר למול תינוק שמתו אחיו מחמת מילה, וא"ל אביי קשרית איסורא וסכנתא, כתב רש"י (ד"ה איסורא) דמילה במתו אחיו מחמת מילה אינה דוחה שבת משום דהוי כמילה שלא בזמנה. ולכאורה תמוה דהלא גרע טובא ממילה שלא בזמנה, דמילה שלא בזמנה יש בה מצוה אלא שאינה דוחה שבת, אבל מילה במקום סכנה אין בה מצוה כלל אלא עבירה וחטא ומה הו"א שתדחה את השבת.

ובשו"ת עונג יו"ט (סי' מ"א) דן במי שאכל מצה אף שסכנה היא לו, אם ברכתו לבטלה או לא, והוכיח מדברי רש"י אלה דבמקום סכנה אין מצוה כלל וממילא ברכתו

מתו אחיו מחמת מילה

לבטלה. ושוב נתקשה דלמה כתב רש"י לדמותו למילה שלא בזמנה הלא אין בו מצוה כלל, והאריך בזה, אך דבריו לא נתבררו אצלי לאשורן, עי"ש.

ולענ"ד נראה בביאור דברי רש"י, דאף דפשוט דהמל במקום סכנה עבירה היא בידו ולא מצוה, מ"מ יש כאן חפצא דמצוה, דמ"מ מל את בנו והסיר ערלת בשרו, וכיון דגזה"כ דמילה דוחה שבת יש מקום לטעון דחילול שבת אין בידו, דאף שלא יקבל שכר מצוה ואסור לו למול, מ"מ יש בעצם המעשה מצות מילה שדוחה שבת, אלא דודאי לא עדיף ממילה שלא בזמנה, דכיון דיש סכנה במילתו ודאי שאין זה זמנו, וכיון שכן חילול שבת בידו.

ונראה דרש"י הלך בזה לשיטתו, דביבמות (ע' ע"א) כתב רש"י במתניתין דתינוק שמתו אחיו מחמת מילה ערל הוא ופסול לתרומה ולפסח, והראשונים שם הביאו בשם ר"ת שחולק בזה דס"ל דאינו ערל כלל, הרי לן שיטת רש"י דאף שמילה סכנה היא לו מ"מ ערלה יש כאן, ונראה דכיון דערלה יש כאן גם מילה יש כאן ואינו כמחתך בשר בעלמא, ולפיכך הוי אמינא דאף מילה זו דוחה שבת לולי דמ"מ הוי כמילה שלב"ז, ודו"ק בכ"ז.

ב

גוי החולה בהמופיליה אם יכול להתגייר ללא מילה

בדבר השאלה בבחור בן עשרים שנה שעלה לארץ לפני כעשר שנים ממוזרח אירופה. אמו נתגיירה לפני כשש שנים והיא גיורת צדק מדקדקת בקלה כבחמורה. בנה לומד זה כשנתיים ועז רצונו ללכת בעקבות אמו ולקבל עול מלכות שמים וליכנס לברית.

אלא שבבדיקות לקראת מילתו נתגלה שהוא סובל ממחלת המופיליה ברמה חמורה ונדירה, עד שרופאי ביה"ח קבעו שיש סכנת חיים במילתו, ולפיכך החליטו שהם אינם מוכנים למולו ולסכן את חייו. בבירור הענין ע"י מומחים ביניהם יראי שמים אכן נתברר שיש סכנה במילתו.

האיש מתחנן על נפשו ושאל את הרופאים וכי לא הייתם מנתחים אותי אם ח"ו הייתי חולה במחלה שיש בה סכנה, כך דורש אני להימול על אף הסכנה שיש בדבר. אך הרופאים בשלהם, ולשיטתם אכן היו מנתחים אותו אם היה שרוי בסכנה גמורה, אך מכיון שאינו שרוי בסכנה אין הם רשאים או יכולים למולו ולסכן את חייו, ונשאלתי אם אפשר לגיירו ללא מילה או שמא ע"י הטפת דם ברית, שאף לדעת הרופאים אין בה סכנה גמורה.

הנה שאלה זו גדולה וחמורה, אך לא אמנע מלכתוב בה את הנלענ"ד.

הראשון שעלה ונסתפק בשאלה זו הוא הגר"ש קונין בספרו אות ברית (הלכות גרים עמוד ל"ח אות א') והראה פנים לכאן ולכאן ולא הכריע. מצד אחד יש מקום לומר דכיון שהמילה סכנה לו וממילא פטור הוא מן המילה, ואף אילו ישראל היה אסור היה למול, ממילא הוי כאילו אין לו ערלה ובידו להתגייר ע"י טבילה בלבד, אך מאידך יש מקום לדון דכיון דמ"מ ערל הוא, אין הערל נכנס לברית וכל עוד יש ערלה בבשרו אינו יכול להתגייר.

ובספר אזניים לתורה להגר"ז סורוצקין (פרשת יתרו פי"ח פי"ב) כתב דכאשר ביקר בביתו של גאון ישראל האחיעזר ביקש רב אחד הסכמה על ספרו שבו הסתפק בשאלה

מתו אחיו מחמת מילה

זו, והתרעם הגאון על עצם השאלה ולדעתו אין לה מקום כלל, ופשיטא שאינו יכול להתגייר.

והגר"ז לא הלך רכיל ולא גילה סוד מי הוא זה שהעלה ספק זה בספרו, אך בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ט"ו סי' א' אות י"ב) כבר כתב שכך הוא בספר חזון למועד, ומחבר הספר הרה"ג ר' מרדכי דוב איידלברג ז"ל אב"ד ניקולייב ברוסיה אכן נהג כבוד בגדול הדור ובמפתחות לספר (סימן ז') כתב שאחד מגאוני הזמן אמר לו שאין כאן ספק כלל, ולפיכך יש להעביר קו על מה שכתב בספר ולהכריע שאין כאן גירות, עי"ש.

וגם הוא העלים דבר ולא גילה מי היה גאון זה, ואכן נודע הדבר מי זה שנסתפק ומי זה שהכריע.

ובשו"ת שרידי אש (ח"ב סימן ס"ח) הביא את מש"כ האחיעזר בזה דברים נחרצים, ובסי' ס"ז כתב דסברא פשוטה היא דכיון שערל הוא אינו יכול להתגייר ואין זה דומה לאשה ולא למי שנכרת לו הגיד שנכנס לברית בטבילה בלבד, כיון דמ"מ ערל הוא. וכך גם מסקנת הגרצ"פ בהר צבי (יו"ד סימן ר"כ).

ועיין עוד באחיעזר (ח"ד סי' מ"ה – מ"ו) בשתי תשובות שנדפסו בענין זה.

וכבר מצינו שיטה זו בדברי אחד מגדולי האחרונים שקדם לכל הגדולים הנ"ל, והוא בספר דרך פקודיך להגה"ק בעל בני יששכר, (מצוה ב' אות ל' בחלק הדיבור) שהניח לדבר פשוט דמי שמתו אחיו מחמת מילה אינו יכול להתגייר ללא מילה, אלא שחידש דמותו לו להסתכן על מנת ליכנס לברית, ופלפל בגדר גר שנתגייר כקטן שנולד, עי"ש.

אמנם הארכתני במק"א לומר דלכאורה שאלה זו תלויה במה שנחלקו רש"י ור"ת בקטן שמתו אחיו מחמת מילה אם דינו כערל ואסור בתרומה או לא. דעת רש"י (פסחים כ"ח ע"ב ויבמות ע' ע"א) שדינו כערל ואסור לאכול בתרומה. אך דעת ר"ת (הובא בתוס' חגיגה ד' ע"ב ד"ה דמרבה ערל וזבחים כ"ב ע"ב ד"ה ערל וברמב"ן, ברשב"א ובתוס' הרא"ש) שדינו כדין ערל לפני ח' שנסתפקו בגמ' אם הוי ערל או לא, ובירושלמי פשיטא להו דלא הוי ערל, עי"ש.

מתו אחיו מחמת מילה

ונראה עוד דאף לשיטת רש"י אין זה אלא לענין אכילת תרומה, דמ"מ ערל הוא וערלת בשר בשרו, אבל לענין גירות מסתבר לומר דכל שאילו ישראל היה פטור היה מן המילה אף אם גוי הוא פטור הוא מן המילה.

וכבר ביארתי במק"א דביסודו של דבר מילת הגר ומילת כל בן ישראל גדר אחד המה, ושניהם בכלל בריתו של אברהם אבינו, וכשם שכל איש ישראל חייב ליכנס לבריתו של אברהם אבינו, כך גם כל גוי הרוצה ליכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה חייב אף הוא ליכנס לבריתו של אברהם אבינו, ומסתבר א"כ דכל הפטור ממצוה זו אם ישראל היה פטור ממנה גם בבואו להתגייר ונכנס הוא לברית בטבילה בלבד.

ועוד הארכתי בתשובה לבאר דיש מקום לומר דעצם הגירות אינו אלא הטבילה, ומשו"כ יש אומרים דאין בי"ד מעכב אלא בטבילה, אלא דכל עוד אין הגר מל בשר ערלתו אינו יכול להתגייר, והמילה היא תנאי בגירות ולא עצם הגירות, ולפי"ז מסתבר טפי דכל שסכנה היא לו, ואילו היה בן ישראל היה פטור מן המילה, גם בבואו ליכנס לברית אינו נדרש למול עצמו והוא נכנס לברית בטבילה בלבד, ודו"ק בכ"ז.

ועוד תוהה אני בשאלה זו, דהנה כבר כתבתי במק"א (עיין מנחת אשר שו"ת ח"ג סימן קכ"ח) דאף דבכלל מצוות התורה מצינו דמי שמחוסר אבר או חוש מסוים פטור מן המצוות התלויות באבר זה, דמי שאין לו יד פטור מן התפילין והחרש פטור ממצות השופר וכדו', מ"מ נראה פשוט לגבי שתי מצוות, התפילה והתשובה דאף מי שאינו יכול להוציא הגה מפיו או שאינו הוגה התיבות כהלכתן מ"מ מקיים הוא מצות התפילה ומחוייב בה. וכך גם בתשובה דמן הנמנע שיבצר מן האדם לזכות ברחמי שמים ע"י תפילה ושיבצר ממנו לזכות במתנה הגדולה והעצומה של תשובה שלימה וכפרת עון, עי"ש מש"כ בזה. וכיוצא בדבר נראה לכאורה דמן הנמנע הוא שיש אדם בעולם שנבצר ממנו ליכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה משום פגם גופני.

(ואל תשיבני טבילה תוכיח, דאטו נימא דמי שאין בידו לטבול משום סכנה כלשהי יכול להתגייר ללא טבילה. דבאמת אין מצב בעולם שנבצר מן האדם לנצח לטבול מחשש סכנה, ואף אם יסתכן ע"י חדירת מים לאזניים נראה פשוט דמעיקר הדין אפשר לטבול ע"י אטימת אזניים, וכ"ז פשוט).

מתו אחיו מחמת מילה

וידעתי מה שהביאו הראשונים את שיטת רבינו חננאל דגר שבא להתגייר כשהוא מהול אין לו תקנה כיון שמהול הוא, ולשיטתו לכאורה ק"ו הדברים דאינו יכול להתגייר כשהוא ערל.

אך באמת יש לחלק בין זה שמצד עצמו יכול היה למול לשם גירות אלא שקלקל את השורה וחתך ערלתו שלא לשם גירות דשוב אין לו תקנה לזה שפטור מלמול מחמת סכנה.

אך מ"מ לכאורה יש להוכיח מדברי הר"ח דיש ואין לו תקנה ונבצר ממנו להתגייר על אף כונתו הטהורה והזכה. אך באמת אין מדבריו פירכא לדברינו דהלא דברי הר"ח מובאים בדברי רבותינו הראשונים בשבת (קל"ה ע"ב) וכ"ה בחי' הר"ח שם, ובר"ן (שבת נ"ד ע"א מדה"ר) הביא שיטה זו בשם ר"ת, ושיטתם דאף שאיש זה שנימול בגיותו אין לו תקנה "אבל בניו נימולים ונכנסים בקהל", והטור (סימן רס"ח) כתב בדעת הר"ח "אבל בניו נימולים ונכנסין בקהל דהא אגייר בטבילה וכגר חשוב להכשיר זרעו אבל לא הוא". וכבר תמהו הראשונים בכונתו, דממ"נ אם בא על ישראלית הרי הולד ישראל גמור דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הרי הולד גמור, ואם בא על נכרית הולד כמותה אף אם האב ישראל גמור הוא. וכתב הב"ח שם דקמ"ל דדינו כגר צדק ואם בא על בת ישראל בתו כשרה לכהונה ואין דינו כבן נכרי.

ולא ברירא מילתא ביסוד הדברים מה גדר גירות זו לחצאין, אך מ"מ נראה דאף לדעת הר"ח (ר"ת לגי' הר"ן) גר הוא, אלא שפסול הוא לישא אשה ישראלית, ועדיין צ"ע בשיטת הר"ח.

אך מ"מ דעת יחיד היא זו ואין הלכה כמותו וכל הראשונים דחו שיטתו וכך נפסק בשו"ע (רס"ח ס"א) דגר שנתגייר כשהוא מהול מטיפין ממנו דם ברית וגר הוא לכל דבר.

וגם בשיטת הר"ח מצינו שתי דרכי הבנה. הבית יוסף שם כתב דכיון שהיה בידו למול לשם גירות וקלקל בידים כשמל בגיותו לפיכך אין לו תקנה, ובעל העיטור (ח"ב הל' מילה) כתב דכיון שנימול לשם עבו"ז אין לו תקנה.

ולפי שתי דרכים אלה, נראה דבנידון דידן שאינו יכול למול מחמת סכנה ולא מחמת פשיעתו עדיף מגר שנימול בגיותו, ולא מסתבר שנבצר ממנו להתגייר.

מתו אחיו מחמת מילה

וכל זה היה נראה לענ"ד זה שנים רבות, וברבות הימים מצאתי את שאהבה נפשי בספר מנחת סולת להגאון המופלא רבי דוד צבי זעהמן הי"ד (מצוה ב' אות ו' וגאון זה היה רבו המובהק של מו"ר כ"ק בעל דברי יציב זצ"ל, ושמעתי ממנו נפלאות בגדלות תורתו), שהביא את דברי הדרך פקודיך וכתב שהאריך בתשובה לבאר שגר שמתו אחיו מחמת מילה מתגייר בטבילה בלבד, אך לא זכינו לאורה של תשובה זו.

ומ"מ לענ"ד היה נראה עיקר דאכן גר שסכנה למולו דינו כאשה וכמי שאין לו ערלה ומתגייר ע"י טבילה.

אך באמת לא מלאני לבי לחלוק בסברא ללא ראיה על גדולי עולם הנ"ל, ובפרט כאשר גם המנחת סולת כתב בסו"ד שצ"ע לדינא.

ועוד דכבר כתבתי בכמה תשובות (שו"ת מנחת אשר ח"א סימן נ"א ועוד) דאין להשתית את הגירות אלא על יסוד נרחב ומקובל ביותר בדברי הפוסקים ולא על דעות השנויות במחלוקת, דאין הדעת סובלת שיהיה האדם בן ישראל על פי שיטה זו וגוי עפ"י שיטה זו, וכי כל ימי חייו ירחף מעל ראשו להט החרב המתהפכת של מחלוקת הפוסקים וכל עצם יהדותו תהיה מוטלת בספק, ואיך נקיל בעצם היהדות שכל גופי תורה תלויים בה, והרי זה (דוגמה רחוקה) כספק פקו"נ לחומרא, וגדול המחטיאו יותר מן ההורגו. והדברים פשוטים וברורים לכל מי שיש לו מוח בקדקודו.

והדברים ק"ו בנידון דידן כאשר לפי דעתו הנחרצת של האחיעזר אין כאן גירות כלל וכן גם לפי דעת הבני יששכר ועוד מגדולי ישראל, ואני הקטן והדל עומד למול הדרת גאונם ובטלה דעתי.

ומאיך גיסא עומד בפנינו איש שחפץ בכל לבו ליכנס לברית ולחסות תחת כנפי השכינה, וכבר ביארתי במק"א די ש מצוה גדולה לגייר גר צדק כאשר ברור לנו שכונתו שלימה וזכה. (ועיין יבמות מ"ז ע"ב וכן בעבו"ז י"ג ע"ב ובירושלמי שם א' ע"ב וד' ע"ב דמצוה לגייר את הגר ולקרבו תחת כנפי השכינה, ואכמ"ל).

ומשו"כ נתתי אל לבי לחפש במטמונים אם יש דרך לאפשר את מילתו ללא סכנה על מנת לגיירו כדת וכדין ללא כל פקפוק.

מתו אחיו מחמת מילה

ב

מילת גירות ע"י קרן לייזר

הנה זה שנים שפיתחו יכולת לבצע ניתוחים שונים באמצעות קרן לייזר. מדובר בקרן אור בלתי נראית לעין והחיתוך נעשה באמצעות אנרגיית החום. קרן האור פועלת פעולה כפולה, חיתוך וצריבה, ובכך נמנע דימום, כי כלי הדם נצרבים ע"י הקרן החותך בבשר החי.

ויש לעיין אם מותר למול בדרך זו, ויש להסתפק בזה בין בענין מצות מילה ובין לגבי מילת גירות.

בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סימן פ"ט) דן בשאלה זו והביא את מש"כ הגר"מ אריק בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' ק"מ אות ב') לחדש דמילה ע"י סם לא מהני דבעינן מעשה האדם בכריתת הערלה, והשימוש בסם דינו כגרמא, אך מסקנתו דאם א"א בענין אחר יכול למול ע"י קרן לייזר, ושונה קרן זה מסם ע"י ש. וכך הביא גם בשם עמיתו לבית הדין הגרא"ד הורביץ זצ"ל.

ובאמת יש בזה ג' שאלות שונות: א. האם צריך כלי ודבר מסוים במילה. ב. האם מהני המילה אף ללא דם ברית. ג. האם יכול לעשות גם פריעה ע"י קרן לייזר, כי ללא פריעה אין מילה ואין גירות, שהרי מל ולא פרע כאילו לא מל. ונחזה אנן.

הן הלכה פשוטה דמלין בכל דבר וכמ"ש הרמב"ם (פ"ב ממילה ה"א): "ובכל מלין ואפילו בצור ובזכוכית ובכל דבר שכורת, ולא ימול בקרומית של קנה מפני הסכנה, ומצוה מן המובחר למול בברזל בין בסכין בין במספרים, ונהגו כל ישראל בסכין".

וכ"ה בשו"ע יו"ד (סימן רס"ד ס"ב): "בכל מלין, ואפילו בצור ובזכוכית ובכל דבר הכורת, חוץ מבקרומית של קנה, לפי שקסמים נתזים ממנו ויבא לידי כרות שפכה. ומצוה מן המובחר למול בברזל, בין בסכין בין במספרים, ונהגו למול בסכין".

אמנם יש מקום לדון דאף שמותר למול בכל דבר מ"מ בעינן כעין סכין ואיזמל דהוי כלי ודבר שיש בו ממש מושא"כ בקרן בלתי נראה.

מתו אחיו מחמת מילה

אך באמת נראה דכל דהוי מעשה האדם ובפועל נחתכה והוסרה הערלה הוי מילה כשרה דכיון דאין קפידה במהות החומר אם הוי מתכות או עץ או זכוכית וכדו', מסתבר דלא צריך חומר כלל.

ולכתחילה צריך כלי ברזל, בין בסכין ובין במספריים, וכמבואר (בשו"ע שם) ולא מבואר בדברי הב"י והדרכ"מ טעם הדברים. אך מצינו בזה שני טעמים:

א. כתב הפרישה (שם ס"ק ז') בשם המדרש, וכך הובא גם בש"ך עה"ת פרישת שמות (ולא ידעתי איה מקום כבודו במדרשי חז"ל) שכן הבטיח הקב"ה לברזל כאשר שריון הברזל שבראש גוליית נפתח ואבן הקלע שזרק דוד פגע במצחו, עי"ש.

ב. הלבוש (סי' רס"ד ס"ב) כתב "שהוא חריף ביותר ואינו מכאיב כל כך".

אך אין כ"ז אלא לכתחילה ובדיעבד המילה כשרה בכל דבר הכורת. ולפי טעמו של הלבוש אפשר דלכתחילה נכון למול בלייזר כיון שהוא חריף ביותר והכאב פחות מאשר בברזל.

ומ"מ נראה דבמקום דאי אפשר בדרך אחר מותר למול בקרן זה ואין בו חסרון מצד מהות הסכין של מילה.

ג

ובענין הטפת דם ברית באמת לא מצינו בגמ' דצריך יציאת דם בברית מילה, אלא שאמרו במס' שבת (קל"ד ע"א): "אמר רבי נתן... שוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא, ובאת אשה אחת לפני, שמלה בנה ראשון ומת, שני ומת, שלישי הביאתו לפני. ראיתיו שהוא ירוק, הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית. אמרתי לה המתני לו עד שיפול בו דמו. והמתנה לו, ומלה אותו וחיה, והיו קורין שמו נתן הבבלי על שמי".

וכתב שם רש"י (ד"ה כרכי הים): "ולא היה בו דם ברית, תרתי לגריעותא, חדא דאימהיל ליה לא נפק מיניה דמא, והטפת דם ברית מצוה, כדכתיב (זכריה ט') גם את בדם בריתך, ועוד דמסוכן הוא, ומשום חולשא, שלא נוצר בו עדיין דם".

הרי לפירושא קמא צריך שיצא דם ברית בשעת המילה.

מתו אחיו מחמת מילה

ונראה ברור דגם הלכה זו אינה אלא לכתחילה, דכל המקור להלכה זו דברי קבלה
בנביא זכריה, אך אין עיקר מצות מילה המעכבת אלא המילה והפריעה, והמציצה
משום סכנתא.

אך מ"מ נאמר לי דאף בניתוח ע"י קרן לייזר יש טיפת דם, ומ"מ יש ביד המנתח
להטיף דם ברית וכך ראוי לעשות אף בנידון דידן ובשריטה בעלמא ליכא סכנה.

ד

אמנם כבר כתבתי לעיל מה דפשיטא לן לכאורה דללא פריעה הוי כאילו לא מל
בין לענין מצות מילה ובין לענין מילת גירות, ויש לבדוק עם אנשי רפואה ועם מוהלים
מומחים אם יש פתרון להשתמש בקרן הלייזר גם לעשות פריעה.

ולכאורה אין כאן פתרון אא"כ יחתכו גם את עור הפריעה ביחד עם עור הערלה,
וכבר דנו האחרונים בהני מוהלים שנהגו לתפוס גם את עור הפריעה ומסירים אותו
ביחד עם המילה אם הם עושים כהלכה. ובשו"ת זרע אמת (ח"ג סי' קל"ב) כתב דמותר
לעשות כן אף לכתחילה, ובשלחן גבוה (סימן רס"ד ס"ק כ"ז) כתב שכך נוהגים
המוהלים הבקיאים בעיר סאלוניקי, וכבר מצינו בתשובה המיוחסת לרב האי גאון
(שו"ת שערי צדק ח"ג שער ה' סי' ו') שכבר נהגו בבבל לחתוך את עור הפריעה ביחד
עם הערלה.

וז"ל: "דע כי זה החוק יש בבבל מהיו' שנים רבות, שמושך המוהל את הערלה
ומפסיק הקליפה התחתונה בידו כדרך שהם יודעין עד שהיא נפסקת, ומאבד אותה עם
הערלה, וחותר אותה בבת אחת. ואם אינה נסדקת ונפסקת באצבע או בצפרנו, יהיה לו
סרן הנקרא בלשון ערבי מדור ופוסק בו וחותר הכל בבת אחת ושפיר דמי. ואין ראוי
לחתוך בשני פעמים, אבל ראוי להיות מילה ופריעה בבת אחת".

וכ"כ באגרות משה (יו"ד ח"א סימן קנ"ה וח"ד סי' מ' אות א'), עי"ש.

וכבר כתבתי במק"א שלכתחילה ודאי ראוי ונכון לפרוע בצפורן כמנהג אבותינו,
וכך ראוי לפי הקבלה, אך בני"ד ברור ופשוט דראוי אף לכתחילה להשתמש בקרן זה
כדי לקבל גר זה תחת כנפי השכינה.

מתו אחיו מחמת מילה

ה

ובאמת יש לעיין אם הפריעה מעכבת בגירות, דיש מקום לומר דאף דפריעה מעכבת במצוות מילה אין היא מעכבת בגירות. והלא לא למדו דצריך מילה בגירות אלא מאבותינו שנכנסו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים, ואבותינו כשנכנסו לברית עדיין לא ניתנה להם מצות הפריעה, שלא ניתנה אלא ע"י יהושע.

וכבר עורר בזה בשו"ת דבר אברהם (ח"ב סי' כ"ה אות ב') והביא בשם דודו זקנו הגר"ב בישקא שאכן חידש דאין הפריעה מעכבת בגירות, אך הדבר אברהם דחה דבריו ונקט דלאחר שניתנה הלכה דמל ולא פרע כאילו לא מל גם לענין גירות הו"ל כאילו לא מל ולא רק לענין מצות מילה, עי"ש.

וע"ע בתוס' יבמות (ע"א ע"ב ד"ה לא) דבאמת הוי הפריעה הללמ"ס ואתי יהושע ואסמכיה אקרא, ולשיטתם ודאי שהפריעה מעכבת אף בגירות, וע"ע בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' ר"מ).

אך מאידך ראיתי באור זרוע (הל' מילה סימן צ"ט) שכתב: "מתוך הלשון דנקט טפי הטפת דם ברית בגר שנתגייר מהול ונולד מהול משמע, דמה זה בהטפת דם בעלמא אף זה בהטפת דם בעלמא ואף על פי שלא נתקיים בו מצות פריעה, למילה איתרבי ולא לפריעה. זה כמה שנים הביאו לפני תינוק עכו"ם כבן שנה שהיה בשכונתינו שנולד כשהוא מהול ואין לך אדם הבא לקרוע עור המכסה את ראש הגויה עד שתתגלה כל העטרה שלא היה מביאו לידי סכנה כפלי כפלים מן המשוך כי נתמעטו הלבבות וחכמת האומנים ומפני רבים אמרתי להטיף דם בעלמא כעין סריטה מראש הגויה בחתיכת מילה שחותכים בראש הגויה וכדי הוא רב לסמוך עליו בשעת הדחק ופוק חזי מה עלתה ביה ברב אדא בר אהבה דעבר אדרב וכל רז לא אנס ליה למר ושלום הרב ותורתו יגדל וכסא כבוד ינחלוהו מן השמים וקרנו תרום בכבוד ושלום שמשון בן אברהם".

ומבואר בדבריו דאין הפריעה מעכבת בגירות.

אך להלכה נראה דיש להחמיר בזה, אמנם כל מה שהארכתי בזה בענין הפריעה לא הארכתי אלא כדי להעמיד הלכה על בוריה, אך בני"ד אין בזה נפ"מ להלכה, דהלא ידוע דבמילת מבוגרים לא שייך מילה לחוד ופריעה לחוד דכאשר מגיע האדם לגיל בגרות

מתו אחיו מחמת מילה

עור הפריעה נדבק ומתחבר לערלה והם נעשים כעור אחד ועור הפריעה לעולם מוסרת בהדי מילת הערלה, כידוע.

סוף דבר, יש למול גר זה ע"י קרן לייזר לכתחילה ולהכניסו לבריתו של אברהם אבינו תחת כנפי השכינה.

ושוב בא לידי ספר מנחת סולת ליקוטי תשובות שי"ל זה לאחרונה, ושם בסימן כ"ו פורסם תשובה שאכן פירסם המחבר בקובץ אסיפת גדולים בענין זה ושמחתי בראותי שכיוונתי לדעתו בכמה פרטים, ומ"מ דעתו נחרצת דיש לגיירו, עי"ש.

ביקרא דאורייתא

אשר וייס

ג

ברית מילה בשעת המגיפה

במה ששאל היות וב"ה נולד לו בן זכר בשעה טובה ומוצלחת, ועליו להכניסו לבריתו של אברהם אבינו, המוהל שמל את שני בניו הקודמים הוא ת"ח גדול ומוהל מומחה, אך הוא מאלה המתעלמים מהוראות הרשויות, אינו חובש מסיכה על פניו ומתפלל בבית כנסת צפוף ללא שמירת מרחקים וכל כיוצ"ב. הברית ייערך בביתך ואתה חושש להכניסו לבית שמא ח"ו ידביק את מי מבני הבית, כי משום כבודו לא תוכל לדרוש ממנו לחבוש מסיכה, ואף אם יעשה כן עדיין יש חשש. האם מ"מ עליך לבקש ממנו למול את הבן ולסמוך על כך ששומר מצוה לא ידע דבר רע, וזכות המצוה תגין, או שמא לקחת מוהל אחר, או שמוהל זה יש לו חזקה.

נראה פשוט וברור שאל לך לכבד מוהל זה, ואין לחשוש כלל לכבודו ולחזקתו.

בכל עיקר דין חזקה במצוות מילה דנתי במק"א ואין אני חפץ ליכנס לזה כעת, כי אין בזה כל נפ"מ בנידון דידן. חמירא סכנתא מאיסורא, ואלה שמזלזלים בכללי הזהירות, גורמים להתפשטות המגיפה, ועל מע"כ לשמור על עצמו, על בני משפחתו ועל כל הנלווים אליו. ומשום כך אין כל משקל לכבודו של המוהל, אף אם תהיה בזה פגיעה כלשהי בכבודו, אך לדעתי אין בזה כל פגיעה בכבודו, וזכותו של האב לבחור מוהל כחפץ לבבו.

ויש מן האחרונים שדנו להדיא בענין ברית מילה בשעת מגיפה, כאשר אנשים קיימו את דברי חז"ל "דבר בעיר כנס רגליך" ונמנעו לפתוח דלת ביתם ולהכניס אורח לבית, יהיה מי שיהיה, דכך היתה הוראות הרופאים במקומם וזמנם, ונולד להם בן זכר, ונרתעו מלהכניס את המוהל, האם ראוי לדחות מילה בזמנה, או שמא חייבין להכניס את המוהל.

ובשו"ת דגל מחנה אפרים להג"ר אפרים לניאדו, שהיה ראב"ד של ארם צובא בשנת תקמ"ז (יו"ד סימן ב') נשאל לגבי מי שנולד לו בן בעודו מסתגר בביתו בשעת המגיפה וחשש להכניס מוהל לביתו האם יש לכפותו לקיים מצותו, כיון שלא מצינו חומרא זו בדברי חז"ל דלא אמרו אלא כנס רגליך, אך לא מצינו שאסרו להכניס אדם לבית.

מתו אחיו מחמת מילה

וכתב דכשם שיש להסתגר בבית כך יש להימנע מלהכניס לבית מי שעלול להיות חולה, "גם דברי הרופאים הם יסוד גדול בדין, דפוק חזי שמחללין את השבת החמורה שהיא בסקילה מפני החולה שאומר עליו הרופא שהוא מסוכן, ומאכילין אותו ביה"כ שהוא בכרת על פי הרופא".

וכדבריו כתב בשו"ת פני משה לרבי משה הכהן אב"ד ג'רבא נלב"ע תרכ"ג (יו"ד סימן רס"ג) שכתב שאם אמרו בתינוק שמתו אחיו מחמת מילה שאין מלין אותו, כל שכן במגיפה שהסכנה לכל בני הבית ולא רק לתינוק.

אמנם כבר כתבתי בתשובה שבזמנינו חלילה לנהוג על פי הוראה זו, ואין לנו אלא דברי הרופאים שבזמנינו, ולא נהגו בימינו להחמיר כולי האי, ולדעת רוב מומחי הזמן כאשר בני אדם נוהגים זהירות וחובשים מסכות כאשר הם קרבים איש לרעהו ושומרים על מרחק ראוי, אין כל סכנה להכניס אדם לבית, ובעצם הברית גם כן אין כל סכנה כאשר שומרים על ההוראות בקפידא, וחלילה לבטל מצות מילה בזמנה. אלפים ורבבות נימולו בתקופה זו ואין צווחה ברחובותינו.

אך מ"מ ברור לענ"ד שעליך לכבד מוהל מוסמך ירא שמים שמקפיד על כל הוראות הבריאות. וכאשר משתדלים אנו בהשתדלות ראויה, שומר פתאים ה', והקב"ה ישמור ויגן ויציל מכל צרה וצוקה וכל נגע ומגיפה, ויזכה כבודו להכניס את בנו לבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו, לגדלו ולחכמו לתורה, לחופה ולמעשים טובים.

אשר וייס

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו

"ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך" (י"ב א').

"עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכלם, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו עליו השלום" (אבות פרק ה' משנה ג').

ופרש"י שלא הרהר אחר מידותיו של הקב"ה, והביאו התוס' יו"ט.

וכנראה שמעלה מיוחדת, נעלית ונשגבה לעמוד בנסיונות החיים הקשים ולקבלם באמונה ובאהבה מבלי להרהר אחרי מידותיו. וזכרוני בצעירותי ששמעתי מכ"ק מו"ר בעל דברי יציב זצ"ל כשדיבר על מה שעבר עליו בשואה האיומה והנוראה שם שיכל את אשת נעוריו ואחד עשרה ילדיו ונשאר בודד כערער בערבה, ואמר: "לרגע אחד לא הרהרתי אחר מידותיו של הקב"ה", רעד וצמרמורת אחזוני לשמע הדברים.

זה כחו של צדיק יסוד עולם שהאמין בהקב"ה ובמידותיו אמונה שלימה ודבק בו באהבה בכל לבב, וזה מעלתו של אברהם אבינו שעמד בכל עשרת הנסיונות ולא הרהר אחר מידותיו של הקב"ה.

עוד כתב התוס' יו"ט:

"אבינו. שאנו זוכים ומקבלים טובה בזכותו זה שעמד בכל נסיונותיו, לפיכך קראו התנא בכאן אבינו. נראה לי".

ולכאורה תימה, הלא זה שמו לעולם וזה זכרו לדור דור אברהם אבינו ראש וראשון לאבותינו הקדושים וכי צריך הסבר בכל מקום שמזכירים את אברהם אבינו.

ונראה פשוט בכוונתו שהרי במשנה הקודמת אמרו "עשרה דורות מנח עד אברהם... עד שבא אברהם וקיבל עליו שכר כולם", ולא הזכירו אברהם אבינו, ולמה שינו במשנה זו לכנותו אברהם אבינו, אין זה אלא

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו

משום שאנו מקבלים טובה בזכות עמידתו בעשרת הנסיונות.

אך לא פירש התוס' יו"ט איזה טובה מקבלים אנו בזכות עשרת הנסיונות. ואם כוונתו לענין הכללי של זכות אבות, אין זה ענין דוקא לעשרת הנסיונות, אלא לכל מעשיו הכבירים של האדם הגדול בענקים, והרי כבר כתב התוס' יו"ט במשנה הקודמת שאברהם עשה מעשים טובים שראויים היו להיעשות ע"י כל העולם כולו במשך עשרה דורות. ועוד אמרו (קידושין פ"ב ע"א, יומא כ"ח ע"ב) שקיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה, ועוד כתב הרמב"ם (ריש הל' עבו"ז) שנתקבצו אליו אלפים ורבבות ושתל בלבם את אמונת הייחוד, ומה חידוש וחשיבות יש בטובה שמקבלים אנו מעשרה הנסיונות שאברהם אבינו עמד בהם.

ונראה בזה דכאשר עמד אברהם אבינו בכל הנסיונות הללו במסירות נפש נטע בזרעו כוחות לעמוד בנסיונות שיעמדו בהם בכל דור ודור. וכל המסירות נפש של ישראל לדורותיהם שאלפים ורבבות מסרו את נפשם ונהרגו על קידוש שמו הגדול, אין זה אלא מכוחם של האבות ומכוחו של אותו זקן אברהם אבינו.

ולפיכך נתנסה אברהם אבינו בעשרה נסיונות, ונסיונות אלה הקיפו את כל תחומי החיים וכל רובדי נפש האדם ותכונותיו, כדי לתת לבני ישראל לדורותיהם תקומה ותוחלת בנסיונות שונים ומשונים שיתנסו בהם לאורך השנים.

ושיטות שונות מצינו מה הן עשרה הנסיונות, הרמב"ם בפירוש המשנה, הרע"ב והגר"א לפי פרקי דרבי אליעזר מנו בזה נסיונות שונים זה מזה, אך נראה לכו"ע דאכן נסיונות היו מכוונים בהשגחה עליונה להקיף את תכונת אנוש וכל הקשיים והנסיונות האפשריים, כדי ליתן לישראל שם ושארית לאורך גלותם.

וכבר כתב בעל הטורים (דברים ו' ה') רמז "ואהבת את ה' אלקיך", "ואהבת. אותיות האבות", דכאשר דרשו חז"ל (ברכות ס"א ע"ב) ואהבת

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו

את ה' אלקיך... "בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך", אין זה אלא מכוחם של האבות הקדושים אשר מסרו נפשם על קדושת ה'.

וכבר אמרו במדרש (שיר השירים ז' א' י') בשעה שמסרו חנניה מישאל ועזריה עצמן לתוך כבשן האש "באותה שעה קרא הקב"ה למלאכי השרת כלן ואמר להם רדו נשקו שפתותיהן של אבותיהם של אלו, שכשם שפעלו הם לפני באש, כך פעלו לפני בניהם באש"

דרק בכוחם של האבות זכו אף הם, וזכו כל הדורות הבאים אחריהם למסור נפשם על קידוש ה'.

ופירשתי בדרך זה את מה שאמרו בגיטין (גיטין נ"ז ע"ב) במעשה דחנה ושבעת בניה שמסרו את נפשם על קדושת השם וכאשר קטן בניה הוצא להורג אמרה לו "לך ואמור לאברהם אבינו, אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות"

ודבריה של אשה זו לכאורה דברי תימה הן, וכי כוונתה להתריס באבינו אברהם ויצחק בנו ולומר אני גדולה מכם, ואף שאין אדם נתפס על צערו, אך אם דבריה אכן אינם ראויים להיאמר לא היו חז"ל מצטטים אותם, ואם אכן חז"ל מספרים על אמירה זו, ע"כ אמירה ראויה ונכונה הוא ויש לנו ללמוד ממנה.

והנראה בזה שהיא התכוונה להודות לאברהם אבינו ולהכיר לו טובה, אתה עקדת מזבח אחד ובכחך הגדול זכיתי אני לעקוד שבע מזבחות!

(אמנם אין פירוש זה מתיישב בלשון חז"ל במדרש איכה [פרשה א' אות כ"א] שם אמרו שאמרה לבנה הקטן, "אתה אמיה וחקת יתיה ונשקת יתיה וגפפת יתיה ולחשת ליה באודניה ואמרת ליה ברי ברי זעירא דכולהון זיל ואימא ליה לאביך אברהם אל תזוח דעתך, אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות").

וזו הטובה שאנו מקבלים מאברהם אבינו שעמד בכל הנסיונות שנתנסה בהן, שאף אנו זוכים לעמוד בנסיונות היום יום ואף בנסיונות

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו

הגדולים שבחיינו.

ב

ונסיון שבתחילת פרשתנו "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך", אף היא נסיון גדול.

בתענית (כ"ג ע"א) מסופר על חוני המעגל כשקם משנתו לאחר שבעים שנה ולא מצא את חבריו בעי רחמי ומת, "אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא".

וכך דרכו וטבעו של אדם שיש לו קירוב ונאמנות לארצו, וקירוב דעת גדול עוד יותר לחברים ביניהם נולד ועמהם גדל כל ימי חייו, אך הקשר האמיץ ביותר והמשמעותי ביותר יש לו עם משפחתו.

והקב"ה צוה את אברהם "לך לך מארצך", ועליו לצאת לארץ אחרת, "וממולדתך", דהיינו בני החבורה הקרובים ללבו, "ומבית אביך", על אברהם לנטוש את כל אלה המוכרים ואהובים עליו, והוא אינו יודע להיכן הוא הולך - "אל הארץ אשר אראך".

ואכן זה נסיון גדול ואברהם אבינו עמד גם בנסיון הזה.

והנה עדיין נמצאים אנו בעיצומה של מגיפת הקורונה, ובין שאר הקשיים מנת חלקנו, הנסיון של הבדידות והניתוק מן החברה ובני המשפחה.

אלפי בני אדם ובפרט זקנים וזקנות יושבים סגורים בבתיים ונבצר מהם לצאת מן הבית ולבקר את המשפחה ולהשתתף בשמחות ואירועים, ואף נבצר מהם לארח, זה חודשים רבים שלא ביקרו ולא נישקו את נכדיהם האהובים.

ויש אף רבים שמחשש סכנה אף מתפללים בחוצות, והבדידות קשה מנשוא, ומרגישים אף הם "או חברותא או מיתותא".

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו

אך כשם שאברהם אבינו עמד בנסיון, כך גם אנו בכוחו של אותו זקן, צריכים לעמוד בנסיון ולגדול על ידו, וכאשר עומדים אנו בנסיונות מתקרבים את הקב"ה.

יהי רצון שזכות אבות יגן עלינו, "בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם" במהרה בימינו אמן.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

